

Tako pridobljeno seme se več let lahko meri s prvotnim ruskim, kar se dobrote in lepote lanú tiče, nazadnje je pa vendar treba si zopet izvirnega preskrbeti.

To, kar smo o semenu zdaj spregovorili, bo gotovo vsacega kmetovalca, kateri lan seje, zadosti v posnemanje vabilo, da odstopi od stare slabe navade. In s to nado prestopimo v to, da govorimo o tem, kakošno zemljišče najbolj prileže. (Dal. prih.)

Škodljivi metulj: glagovi belin.

Pod tem naslovom beremo — drugim v lep izgled! — v „Učit. Tov.“ sledeči sestavek:

Veliko je letos belih belinov (Baum- oder Heckenweissling, Pontia Crataegi), kateri bodo hitro veliko jajček zalegli, če se ne pokončajo. Ta neizrečeno škodljivi metulj se prikaže konec maja ali v začetku junija, in včasih jih sedi po več sto skup okoli cestnih mlak ali pa na drevju. Svoja obilna rumena jajčeka, ki so drobnejša od prosa, léže na gornjo listno stran naših sadnih dreves. Sredi julija meseca se izležejo mlade gosenice in precej začno svoje škodljivo delo s tem, da prepredejo list z neko tanko svilo in mu oglojejo gornjo kožico. Gosenica doraščena je poldrugi palec dolga, na bokih in na trebuhu modro-siva, na hrbtu črna z dvema rumeno-rujavima progama po sredi trupla, vrh tega je še črna in belo-kosmata. V jeseni prepredejo gosenice oglodano in suho listje z gostim zapredkom k vejam in v teh mešičkih prezimujejo; na pomlad se sopet zbudé, ko jame listje poganjati, vnovič žró liste in cvetje do golega oglojejo, ter pokončajo večkrat ves up, ki ga je sadjerejec imel do sadja. Ko naredí ta mrčes škodo, potem se kmalu zabubi. Palec dolga, robata, zelenkasta ali belkasta, črnopikasta buba se obesi z nitjo na vejo ali na deblo. Čez 14 dni predere metulj svoj zavoj in spustí nekoliko kapelj nekega rdečega soka, o katerem ljudje mislijo, da je krvavi dež.

Kako se pa uničijo gosenice in glagovi belini?

Zgodaj spomladi je treba gosenično zalego trebiti in uničiti. Pri nas je župan zapovedal, da naj vsaki gospodar na svojem vrtu gosenično zalego obira in zatira. Obirali so ljudje in posebno šolarji, ker se jim je v šoli zmiraj ponavljalo, da naj obirajo, če hočejo kaj v jeseni sadja imeti. Pa glej! mislili smo, da so vse gosenice proč, pa ni bilo tako. Zdaj je vse polno glagovih belinov, ki so iz gosenične bube izleteli. Napovedal sem zopet vsem šolarjem, da naj jih pridno lové po vsej okolici, ter jih nagovarjal, kakor sem vedel in znal. Mislim sem, to jih bodo radi pokončevali, pa videl sem, da še vse premalo; le tū pa tam sem videl kakega ubitega belina na poti. — Premišljeval sem, kaj bi naredil, ter si mislim: še eno bom skusil, morebiti se mi dobro oponese, in res, prav dober vspeh se kaže. Obljubil sem vsakemu učencu, ki mi prinese sto glagovih belinov, da dobí ali belega papirja ali pisalo, ali pa jekleno pero za ta trud. Drugi dan so mi učenci že 1265 belinov prinesli. — Lové jih sedaj tako vrolo, da bom kmalu v zadregi z omenjenimi darili. Eden učencev, kateremu nič kaj ne diše navadni šolski nauki, lovi glogove beline, se vé le zavoljo darila, tako pridno, da mi je danes, ko to pišem, prinesel 900 metuljev. Da se kaj v številu ne zmotimo, zato sem boljšim učencem naročil, da naj v pričo njih prešteje vsak in potem v pripravljeno posodo pomeče, katerim so že poprej glave odtrgali; potem vse potarejo z matiko in jih v jamo zakopljejo. Tudi na šolski tabli potem izštevilimo, koliko so jih ta dan prinesli, koliko drugi, in potem, koliko je že vseh vkup. Do danes (10. junija) smo pokončali 96.865 glav tega mrčesa. Prav bi bilo, ko bi

tudi drugod tako delali. Z združeno močjo se veliko stori.

J. Sajè, učitelj.

Svilorejna letina, — cena kokonov, — trtaneli v vipavski dolini.

Vipavci so se letos z velikim veseljem poprijeli sviloreje. Seme so iz več krajev in različno dobivali. Imeli so od sl. kmetijske družbe kranjske dr. Lanceve črviče, kateri so sicer lepe in trde rumene kokone spredli, al žalibog, da se jih je nekterim le tretjina, večidel pa še tretjina ni trdo zapredla; zadnji dve tretjini izvaljenih črvičev bili ste po nogah in životu po četrtem spanji dobili pike, potem pa se le mehko ali celó ne zapredli. Pač bi bilo prav bilo, da bi se bili po naukih prof. Haberlandt-a ravnali, kateri je po „Novicah“ naznanil, naj vse sviloprejkke, ktere se pozneje izvalijo, na stran pomečemo. Ako bi bili to storili, bili bi si dosti dela in dve tretjini predragega perja prihranili, kajti le tisti črviči imenovanega semena, kateri so bili pozneje izvaljeni, so one pike dobili in potem slabo (falopo) ali celó nič svile spredli. — Drugi so zopet seme iz Krasa dobili, katero se je različno obnašalo. Nekterim so se sviloprejkke iz tega semena prav lepo in vse zapredle, drugim pa zopet prav malo ali tudi celó nič. Vsem svilorejcem, katerih mi je tukaj veliko znanih, so se pa pred tremi leti semkaj prinesene sviloprejkke, ktere majhne in zelenkaste kokone naredé, prav dobro obnesle, tako da si za prihodnje leto obilo tega semena ohranijo. — Ta in uni je tudi kako drugo seme imel, katero se je različno obnašalo. — Da so prvi izvaljeni črviči res najzdravejši, nate ta-le dokaz! Okoli sv. Jurija je tukaj nekdo svilnega semena prodajat prinesel. Ker se mu je pa nekoliko črvičev po potu izvalilo, reče nekemu možu, položite murbovega perja po tem semenu, da izvaljenih črvičev pri potovanji ne pokončam. Mož stori to, in dobí prav lepe in zdrave kokone. Drugim pa, kateri so od tega prodajalca črviče kupili, se jih je pa le malo zapredlo. — Ljudje imajo največe veselje do rumenih kokonov, ker se najdraže prodajajo in so najteži. Zatoraj se veselimo, če nam bo svilorejno poskuševališče v Gorici popolnoma zdravega semena tega plemena pridobilo in s tem gotovo svilorejo visoko povzdignilo. Sl. kmetijski družbi kranjski se priporočamo, da nam bo nekoliko lotov v Gorici kupljenega semena podeliti blagovolila. *) — Cena kokonov je v Gorici tako nestanovitna, da se mora vsakdo čuditi, kdor o njej kaj sliši. Rumenkasti kokoni se od 1 gold. 70 do 2 gold. 20 novih kr. prodajajo, večidel pa po 1 gold. 90 kr. Zelenih kokonov se je pa največ po 1 gold. 20 kr. prodalo, se vé da nekteri draže, nekteri pa tudi ceneje. Najslabše je pa to, da ta kup ni stanoviten, ker danes je tak, jutri drugačen. Nek tukajšen kmet bil je v Gorici s kokoni; plačevali so mu jih funt po 1 gold. 20 kr.; ker se mu je to premalo zdelo, gré domú in pride drugi dan prodajat; al kako je bil žalosten, ko jih je samo po 70 kr. funt moral dati. Tej kupčiji več stanovitnosti pridobiti, bila bi velika zasluga kupčijski obrtnijski zbornici. Pri vseh teh okoliščinah pa vendar tukajšnji svilorejci draže svoje kokone prodajajo, kakor pa je doljnim Avstrijancem v „Prakt. Landw.“ obljubljen, namreč, da jih bo funt po 1 gold. 9 kr. kmetijska družba doljne Avstrije plačevala. Sviloreja se bo gotovo v Avstriji povzdignila, ako pridemo le do zdravega semena. — Pri tukajšnjih trtah onega žužka „Phyloxena vastatrix“, ki so nam ga „Novice“ v poslednjem listu imenovali, hvala Bogu! dozdej ni zapaziti; imamo pa več časa druge

*) Zato se bo o pravem času treba oglasiti.

škodljive žužke, ktere tukaj „trtanele“ imenujemo. Ti žužki v trtna peresa jajčka zavijejo, da so podobna drobni smodki, tudi mlade vejice pregriznejo in tako zárod pokončajo. Ti žužki so dobro znani zeleni, rdečkasti in tudi črni rivčkarji (Risselkäfer). Letos jih ni bilo veliko. Kadar jih je dosti, jih ljudje prav pridno obirajo in pokončujejo, da jim trte preveč ne poškodujejo. Dostikrat tako hudo žró, da je komaj 10 veder vina, kjer ga bi bilo lahko 20. Dobro je, da se ti žužki raji prikažejo bolj po polji, kjer niža vina rastejo kakor v vinogradih. — Letina do zdaj nič slabega ne obeta, samo zgodnji ječmen nam je pogostna burja hudo otresla.

Gospodarske novice.

* Letošnjo poletje so okoli Gijura skrivé več tisoč murb posekali zavoljo tega, ker svilorejci pridelanih kokonov niso mogli po primerni ceni prodati. Tako piše hrvaški „Gosp. List“ in dostavlja tej žalostni novici to-le: To je zopet nov dokaz, da je treba, da vlada ali pa društva po vladi podpirana naprave vpeljejo, da bi se svilorejci oteli krepljem judov in družih lakomnikov, kateri kokone kupujejo po taki ceni, da ima svilorejec zgubo pri njih. Kader se sviloreja sploh povzdigne na višo stopinjo, kakor je na pr. na Laškem, takrat svilorejcem ne bo treba take brambe več, al dandanes, ko se sviloreja pri nas še le malo po malo vzdiguje, treba jej je brambe“. — Mi popolnoma potrjujemo iz lastne skušnje, kar „Gosp. List“ svetuje, ker vsak dan vidimo, v kaki zadregi so svilorejci na deželi s svojim pridelkom. Al vendar tega, da se že zasajene murbe presekavajo, ne moremo nikakor odobriti in sicer zato ne, ker pride gotov čas, da dadó murbe veliko dobička svilorejcem, in če tudi zdaj listja njihovega ne povžijejo svilni črviči, dobra klaja je govedom in ovcam, ali če gospodar zrelo njih seme nabira in prodaja.

Natoroznanske stvari.

Krvavi dež.

Pogled v skrivnosti natorne.

O čudni prikazni krvavega (rdečega) dežja in snega se tolikrat bere in sliši, da se nam vredno zdi, nekoliko razjasnil podati našim bralcem v podak.

Poglejmo najpred v zgodovinske bukve, da vidimo, od kadaj se že bere o krvavem dežji, krvavih vodah itd.

Že v 2. bukvah Mojzesovih nahajamo popis, da vsa voda v studencih, rekah in jezerih po vsem Egiptu se je mahoma spremenila v kri, tako da so poginile ribe in je voda smrdela.

Drugi sled o tej prikazni nahajamo o pesmi „Ilijada“ grškega pesnika Homera (XI. vrsta 52. in XVI. vrsta 459.), ki govori o krvavi rôsi, ki je izpod neba padala, in o krvavem dežji, ki se je vлил izpod neba.

Tretji sled je tako imenovano rdeče morje, ktero se v starodavnih hebrejskih pismih ni imenovalo rdeče, ampak arabsko morje.

Leta 710. pred Kristusovim rojstvom je v Rimu in Laurentum-u ob enem krvavo deževalo.

Tudi v turškem koranu nahajamo sled krvavega dežja ob času bitve Korošitov-Arabcev s kristijani pri Bederu v Arabiji.

In tako se je v starodavnih kakor v poznejih časih primerilo, da je bil dež krvav, in tako se še dandanes

sliši o krvavem dežji, krvavi rôsi, krvavem snegu, in se bode slišalo, dokler bo svet stal.

Da pa je taka čudna prikazen bila obširno polje različnim vražam, ni se čuditi, kajti slavni Ehrenberg, ki nam je to prikazen najbolj pojasnil, sam pravi, da je 1821. l. na nekem vrtu v Kairi v Egiptu videl po 4 do 6 palcev velike rdeče lise sèm ter tjà po tleh in si je na prvi pogled res mislil, da da je to prelita kri, dokler ni, sprehajaje se po velikem vrtu, na tolikih prostorih zadel na rdeče maroge, da se je zavzel, in zdaj še le je na tanko preiskaval, kaj da je to, ter najdel, da ni bila kri, ampak glive. *)

Prvi, ki je spoznal, da rdeči dež ni kri, bil je Ciceron. V svoji 2. knjigi „de divinatione“ piše tako-le: „Mar misliš, da je Thales ali Anaxagora ali kak drug naravoslovec verjel na krvavi dež in na znoj štatev? Kri in znoj (pot) sta le v životu; krvi pa utegne podobna biti druga stvar, kateri je primešana kaka rdeča prstena reč.“

Drugi za Ciceronom, ki se je najkrepkejše ustavil vražam o krvavem dežji, bil je še le v začetku 17. stoletja slavni Peiresc v Aix-u na Francoskem. Ko je namreč leta 1608. ondi krvav dež šel, prizadjal si je učeni mož na vso moč, da bi izvedel, od kod ta prikazen, in posrečilo se mu je, da je videl, kako so neki metulji, katerih se je v tistem kraji prikazalo neznano veliko, izpuščali rdeč sok iz sebe, ko so se iz mešičkov levili v metulje.

Starodavnim zdravnikom se ne more hvala peti, da bi bili kaj pripomogli v razjasnjenje te prikazni. Nečimurni za resnico so se zibali sami v sanjarijah svojih; tako je Garcaeus še 1568. leta mislil, da krvavi dež ni nič družega kakor kuhan dež, in sicer tako, kakor tudi vročnica v človeku iz vodene scavnice skuha rdečo.

Učenemu Swammerdanu gré čast, da je po mikroskopičnih preiskavah, to je, s pomočjo povekšalnega stekla ali drobnogleda zeló razjasnil prikazen krvavega dežja. Potovaje po Francoskem je v Vincennes-u zadel na krvavo vodo, da se je vstrašil. Brž jo preiskuje na tanko in kaj najde v njej? — neštevilno veliko rdečih vodnih bolh.

V preteklem stoletji so sploh mislili, da samo neke tako drobne živalce in rastlinice, ki se le z drobnogledom vidijo in se zato mikroskopične živali in rastline imenujejo, so vzrok rdečega dežja, snega itd. V začetku našega stoletja pa je učeni Chladin dokazoval, da ta rdečica izvira iz podnebnih prostorov. Še le slavni Ehrenberg je do dobrega razjasnil to čudno prikazen. Sledil jej je in marljivo nabiral sporočila vseh časov, in bistremu očesu njegovemu se je kmalu posrečilo izvedeti, da je vzrokov več in različnih, iz katerih izvira ta prikazen.

Kar sta Ciceron in Peiresc v starodavnih časih trdila, to je še danes resnica. Krvava rôsa je izmeček (blato) gosenic in metuljev; tudi bčele včasih, ko prvi-krat rojijo, izpuščajo iz sebe rdečega blata toliko, da se prikaže rdeč dež in po njem se rdečijo vodé. — Da pa jezera in bajerji postanejo nanagloma rdeča, to izvira iz drobnih skrivnoplodnih rastlinic in drobnih (mi-

*) Nektare glive so take, da so le kakor prah. Da v rastlinoznanstvu manj znani bralci to reč bolje razumejo, povemo jim, da snet na žitu se vidi kot prav droben črn prah; al pod povekševalnim steklom se kaže, da ta prah ni nič družega kakor brezštevila množina mehurčastih zrn (trosa) neke glive. Tudi navadni plesenj je gliva. Sploh so tedaj glive rastline brez listja in brezcveta in tako drobne, da se vidijo le pod povekševalnim steklom (glažem). One stojé na najnižji stopinji rastlinstva. Množijo se navadno z majhnimi mehurčki (tros, Sporen), ki se kažejo prostemu očesu komaj kakor prah.